

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אי' לפיתוח פדגוגי
הפיקוח על תכניות לימודים ייחודיות

שם ביה"ס/המוסד: כפר הנוער כנות
שם התכנית הייחודית: לימודי משטרה קרימינולוגיה
תחום הדעת: מדעי החברה
מספר יחידות הלימוד: 2
סמל מוסד: 680066

כפר הנוער כנות – בי"ס תיכון התיישבותי
הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפיקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי וער"ג סמל מוסד 680066

תוכנית לימודים ייחודית בקרימינולוגיה ובלימודי משטרה (2 יח"ל)

**לתלמידי פנימיות משטרה, כפר הנוער "כנות"
לשנת הלימודים תשע"ד
התוכנית מאושרת להפעלה בבית הספר החל משנת הלימודים תשס"ז (2006)**

התוכנית, המוצעת בזאת, חוברה על-ידי **סגן ניצב אבי ברוכמן**, מוסמך האוניברסיטה העברית בקרימינולוגיה.

התוכנית הורחבה, עודכנה והותאמה על ידי **הגב' אפרת רז**, בוגרת תואר ראשון בקרימינולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן **והגב' דניאלה פרידמן**, בוגרת תואר ראשון בקרימינולוגיה מטעם אוניברסיטת בר אילן, מוסמכת אוניברסיטת בר אילן בתחום החינוך ורפרנטית הפרויקט. התוכנית נבדקה על ידי הצוות הפדגוגי וצוות ההיגוי של הפרויקט. בשנת תשע"ד התוכנית עודכנה והורחבה על ידי **הגב' מורן מזור**, בוגרת תואר ראשון בקרימינולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן. התוכנית נבדקה על ידי ד"ר דב שמחון ומר איתמר מלט מהאגף לתוכניות ייחודיות במשרד החינוך.

ייעוץ קוריקולרי

הגב' מאיה אנג'ל מוסמכת אוניברסיטת בר-אילן בקרימינולוגיה, בעלת תעודת הוראה בקרימינולוגיה, מבית-הספר לחינוך, שבאוניברסיטת בר-אילן.

התוכנית המוצעת מושתתת על התוכנית הבסיסית ללימודי קרימינולוגיה ומדעי המשטרה, שהוכנה על-ידי **סגן ניצב אבי ברוכמן**, מוסמך האוניברסיטה העברית בקרימינולוגיה.

התוכנית עברה מספר מהדורות בסיועם של המשתתפים הבאים:

ד"ר יהודה אלירם - קרימינולוג

מר יורם קרפ - מוסמך האוניברסיטה בקרימינולוגיה

הגב' סימה סמואל - מוסמכת האוניברסיטה העברית בקרימינולוגיה

הגב' אורלי וחדט - מוסמכת אוניברסיטת בר-אילן בקרימינולוגיה

הגב' סימה כהן - מוסמכת האוניברסיטה העברית בסוציולוגיה

סגן ניצב אבי זלבה - מוסמך האוניברסיטה העברית בקרימינולוגיה

רב פקד צפורה ברוכים - מוסמכת האוניברסיטה העברית בקרימינולוגיה

תוכן עניינים

1.	הרקע והסיבות לפיתוח התוכנית	5
2.	ייחודה של התוכנית	6
3.	רציונל התוכנית	8
4.	מטרות העל של התוכנית	12
5.	המטרות האופרטיביות של התוכנית	13
	מטרות בתחום הקוגניטיבי	13
	מטרות בתחום הרגשי-ערכי	14
	מטרות בתחום המיומנויות	14
6.	המגמה ושילוב מספר יחידות הלימוד	15
7.	פירוט התכנים ופריסת תוכנית הלימודים	17

תוכנית לימודים ייחודית בקרימינולוגיה ובלימודי משטרה בפנימיית משטרה,

כפר הנוער כנות (2 יח"ל)

1. הרקע והסיבות לפיתוח התוכנית

תוכנית הלימודים המוצעת פותחה על-מנת לתת מענה לאוכלוסיית תלמידים הבאים משכבות סוציו-אקונומיות חלשות במישורים הבאים: לספק להם הזדמנות שוויונית להגיע להישגים לימודיים, לרבות זכאות לבגרות מלאה; לפתח בהם, באמצעות הפעילות החינוכית והערכית אותה מציעים תכני התוכנית, מודעות אזרחית גבוהה, מעורבות במוסד החינוכי ומחוצה לו וכיבוד ערכי שלטון החוק; לגבש בהם חינוך למידות, מוסר, העמקת הערכים של הדדיות ומציאת האיזון בין התפתחות אישית לבין המחויבות לכלל. כל אלה, יאפשרו ליצור חברה טובה יותר ואזרחים תורמים, מעורבים ואכפתיים. כמו כן, הם נמצאים בהלימה עם האידיאלים של החברה בכלל, ושל מערכת החינוך בפרט, אשר מטרתם לסייע בעיצובו של הבוגר הרצוי כבעל נטייה למעורבות וחדשנות, אכפתיות, בעל יכולת שיפוט ובעל היכולת לבחון, לשפוט ולקבל החלטות.

הניסיון המצטבר בארץ ובעולם מלמד כי פעילות מערכתית מעמיקה, שלתכניה הפורמאליים והערכיים תיווסף גם פעילות בעלת צביון משטרתי, המדגישה מעורבות פעילה, יכולה לסייע בהטמעה טובה יותר של סוגיות שונות הקשורות בשלטון החוק והמשטרה במדינה דמוקרטית והפחתת האלימות. לפיכך, ההנחה העומדת בבסיסה של תוכנית הלימודים המוצעת במסגרת של פנימיות המשטרה הינה, שלמסגרת תוכנית פנימייתית לחינוך משטרתי, בה ייחשפו בני נוער באורח חוויתי ופעלתני לערכים ולעקרונות של חברה דמוקרטית ישנה חשיבות רבה, דווקא בתקופה זו של עלייה בהיקף עבריינות הנוער ותופעת האלימות במשפחה. מסגרת זו, שהינה מקורית וחדשנית בתפיסתה, תיצור שינויים ואתגר במישור הלאומי, ערכי, מקצועי וחינוכי.

2. ייחודה של התוכנית

תוכנית הלימודים המוצעת בזאת נבנתה על בסיס התוכנית הקודמת. וכמותה, מתייחסת לתכנים ולרעיונות שבהעדרם הבנת הקרימינולוגיה לא תתאפשר. אך יחד עם זאת, היא גם שונה ומיוחדת ממנה בשלושה מרכיבים: האחד, פיתוח והרחבה של תחום מדעי המשטרה באמצעות יצירת דגם חדשני במערכת החינוך: מסגרת לימודים פנימייתית הוליסטית. להבדיל מתוכניות הלימודים הייחודיות, שייחודיותן מקבלת ביטוי בתהליכי ההוראה-למידה-הערכה במסגרת הפורמאלית של שעות לימוד בבית ספר בלבד, תוכנית הלימודים המוצעת, מהווה חלק מדגם כולל של פנימיית משטרה. הרעיון המרכזי העומד בבסיסה הוא, שהתלמידים נמצאים במסגרת שבה כל חלק תומך בשני. מחד, קיימת תוכנית הלימודים הפורמאלית, אשר תלמידה ייחשפו במהלך חיי היום יום לתחום עבודה בתוך מסגרת שתאפשר להם לרכוש תעודת בגרות מלאה. מאידך, כל הפעילות היומיומית של החניכים קשורה ללימודי משטרה. ליתר פירוט, מסגרת זו, מעבר לראייתה ההוליסטית שונה גם מבחינת האקלים החינוכי המתקיים בה ומבדיל אותה משאר הפנימיות המוכרות כיום בארץ. אקלים זה מתבטא במדים, בסמלי סטטוס, בכללי סדר ומשמעת בחוגים ספציפיים כמו קרב מגע, כלבנות והצטרפות למשמר האזרחי. פעילויות אלה מקנות לחניכים התנסות מעשית בעבודת המשטרה על מורכבותה ותפקידיה ויוצרות מחויבות והפנמה של יעדי התוכנית בקרבם. כאן המקום להדגיש, כי ההוליסטיות מתבטאת גם בראיית התלמיד על צרכיו הפיזיים-הרגשיים-החברתיים לאורך כל היום ולא רק בשעות כיתה, כמקובל בבתי-ספר.

המרכיב השני בו מתבטאת ייחודיותה של התוכנית הוא היותה מתבססת על שילוב של מעורבות המשטרה עם הצוות החינוכי, הפדגוגי והטיפולי של בית-הספר והפנימייה הכולל: קצין משטרה, שמונה לתפקיד ומלווה את התלמידים; מדריך חברתי; אם בית; צוות המורים; יועצת בית-הספר; עובדת-סוציאלית; מנהל בית-הספר; ומנהל הפנימייה. שילוב זה, של מעורבות המשטרה בפעילות היומיומית בבית-הספר, יסייע בגיבוש עמדות חיוביות יותר של התלמידים כלפי המשטרה והשוטר, בקרב אוכלוסיית התלמידים שהמפגש שלהם עם שוטרים היה בעל אופי סטיגמתי, וכך גם תפיסתם את תפקידי השוטר. כמו כן, תתרום מעורבות זו ליצירת אקלים בטוח יותר בבית-הספר.

בהקשר זה חשוב לציין, כי על בסיס הניסיון של הפעלת התוכנית הקודמת, התגבשה המסקנה כי "לימודי השטח", הקשורים למפגש עם בעלי תפקידים ("לובשי מדים") בתחנת משטרה, היו לא רק חוויה משמעותית לתלמידי בית-הספר, אלא גם אפשרו הבנה טובה יותר של החומר התיאורטי הנלמד. המפגשים הבלתי אמצעיים עם קציני משטרה הצליחו ליצור שינוי בדפוסי החשיבה של התלמידים ובתפיסתם העצמית. לפיכך, צורף בנוסף למורה לקרימינולוגיה, שמלמד את נושאי הלימוד הפורמאליים, קצין משטרה במשרה מלאה, אשר תורם ומעשיר את הידע של התלמידים. פעילותו מתבצעת בשעות אחר הצהריים והערב, תוך תיאום ושיתוף עם הצוות החינוכי, הפדגוגי והטיפולי בפנימייה. חשוב להדגיש, שקצין המשטרה משמש גם כדמות משמעותית ותומכת רגשית וכן מהווה מודל לחיקוי עבור התלמידים. תלמידי הפנימייה אינם חיים בבית. לחלקם אין מודל לחיקוי ובחלקם, הדמות המשמעותית אינה נמצאת עימם עקב קשיים שונים, כלכליים ואחרים. העובדה שיש בפנימייה דמות קרובה וצמודה נוספת שמלווה אותם לכל אורך היום, בודקת אם הם מגיעים ללימודים ותומכת מעבר אם יש צורך, ונותנת מענה לצורכיהם הרגשיים-נפשיים, מהווה שינוי משמעותי.

בכל פנימייה רגילה יש תמיכה סטנדרטית של צוות מלווה. הצוות המלווה נמצא איתם מסיום הלימודים הפורמאליים (בצהריים). בפנימיית המשטרה קצין הנוער נמצא עם התלמידים כל היום.

המרכיב השלישי בו מתבטאת ייחודיותה של התוכנית המוצעת הוא בתכני ההוראה. ראשית, התוכנית מתייחסת בהרחבה לנושא של מדעי המשטרה. שנית, יש התאמה של התכנים לאופי התלמידים. לאור העובדה שממדיה של תופעת האלימות הן בחברה והן בתוך מסגרת הפנימייה הולכים וגדלים, מושם בה דגש על הנושא של עבריינות נוער, זאת על-מנת לאפשר לתלמידים לזהות תופעות אלה על השלכותיהן הרגשיות והחברתיות, להתריע עליהן בזמן, לבקש עזרה בלי תחושות של חשש, בושה ואשמה, ולהכיר חלופות התנהגותיות לפתרון מצבים העשויים להוביל לאלימות. בנוסף, נלמדים נושאים אחרים הרלוונטיים לחייהם כמו הקשר שבין עבריינות ומצב כלכלי, המשפחה והסביבה כגורמים לעבריינות ועוד.

המרכיב הרביעי בו מיוחדת התוכנית המוצעת מקודמתה, מתבטא בדרכי ההוראה-למידה-הערכה מגוונות, כמו: ניתוח אירועים, עבודות וניתוח מקרי עבריינות ועבריינים ידועים מקטעי עיתונות וטלוויזיה. בכך, מחד התוכנית היא רלוונטית יותר לחיי התלמידים ומאידך, מאפשרת להם לפתח מיומנויות חשיבה גבוהות ומסייעת להם לרכוש באופן הדרגתי מיומנויות החשובות לבוגר של שנות ה-2000.

3. רציונל התוכנית

א. צורכי התלמידים

כפר הנוער "כנות" הוקם בשנת 1952 ופועל מזה כ- 50 שנה כפנימייה לחניכים המבקשים להתחנך באווירה כפרית ולהתנסות במסגרות ותהליכי חינוך ייחודיים המשלבים עבודה, לימודים וחוויה. בכפר הנוער לומדים כ- 300 תלמידים מכיתות ט' עד י"ב. מתוכם כ- 250 תלמידים הלומדים במסגרת הפנימייה. בקרב הלומדים: 158 בנים ו- 142 בנות. 50 מהתלמידים מבני העדה האתיופית (רובם ילידי הארץ), 100 מהתלמידים – ממשפחות עולים מחבר העמים, השאר ילידי הארץ.

התפיסה החינוכית של ביה"ס הינה הוליסטית. לפיכך, וכפי שהוסבר לעיל, בנוסף לצרכים הלימודיים, מקבל החניך בכפר הנוער התייחסות וטיפול בכל צרכיו הפיזיים, הרגשיים, החברתיים והחינוכיים. המוסד מספק לו מודל להזדהות ולהקניית הרגלים, החל מהתנהגות כתרבות אכילה וכלה בכללי התנהגות. זאת באמצעות שילוב פעילות בוקר פורמאלית עם פעילות בלתי-פורמאלית מקיפה ורחבה אחר-הצהריים באמצעות קצין משטרה והצוות החינוכי-טיפולי בפנימייה ובתיאום עם הפעילות השנתית הפורמאלית, וכן באמצעות חוגים ייחודיים כמו: רכיבה על סוסים, קרב מגע, גישור, קורס כלבנות, חדר כושר ועוד. כל אלה מחזקים את הפן האישי, הערכי וההתנהגותי של החניכים.

חלק מתהליך החינוך מתבצע באמצעות המשק החקלאי, המשמש ככלי טיפולי-חינוכי ואמצעי לתקשורת ולטיפוח אחריות. לצורך זה בוחרים החניכים בפעילות באחד מהענפים הבאים: רפת, אורווה, גינות נוי, ציפוריה, כלביה ומדגה. כל חניך נדרש לקחת חלק באחד הענפים פעמיים בשבוע. בצד האחריות כערך, מספקים חיי הפנימייה גם מסגרת חברתית הבאה לידי ביטוי בפן הפנימייתי של המקום.

בני הנוער המאכלסים את כפר הנוער ואת בית הספר מגיעים מבתיים שרמתם הסוציו-אקונומית נמוכה מאד, מבתיים הרוסים, ממשפחות רב-בעייתיות וממשפחות של עולים ממדינות חבר העמים ומאתיופיה, שנקלעו לקשיי קליטה. מרביתם הגיעו אל כפר הנוער לאחר שנפלטו כבר מיותר ממוסד חינוכי אחד, זאת על רקע של אי-התאמה לימודית, רגשית או חברתית. בנוסף, הם מתאפיינים גם בחסכים לימודיים חמורים, מוטיבציה נמוכה ללמידה, בעיות התנהגות, חוסר אמונה ביכולת אישית ובדימוי עצמי נמוך.

קריטריוני הקבלה לפנימייה הינם: תלמיד הלומד בכיתה רגילה; התנהגות טובה והתאמה לחיי הפנימייה. התלמידים נדרשים לעבור מבחני קבלה בהבנת הנקרא, מתמטיקה, אנגלית, מבחן אסוציאטיבי וראיון אישי עם עובדת סוציאלית. מבחנים אלו מקובל לבצע במרבית המוסדות החינוכיים והם מאפשרים לסווג את התלמידים לכיתות על פי רמתם ולהתאים להם תוכניות סיוע ותגבור בהמשך. שיקולי הדעת של המוסד החינוכי בסיווג לכיתות מבוססים על האוכלוסייה המגיעה ללמוד בכפר הנוער בכל שנה לגופו של עניין, ובכל מקרה הם מהווים את נקודת המוצא ממנה מתחיל ביה"ס לעבוד על מנת להוביל את תלמידיו להצלחה. חשוב לציין, שאך ורק תלמידים שיאותרו כמסוגלים ללמוד במסלול לבגרות והינם בעלי התנהגות ראויה לשבת, ישולבו בפנימייה ללימודי המשטרה.

בית הספר פועל במתכונת ארבע שנתית. בכל שכבה מכיתה י': כיתת משטרה- בה לומדים התלמידים לבגרות מלאה במגמת מדעי החברה עם התמחות בקרימינולוגיה, כיתה ביולוגית-חקלאית וכיתה מקצועית ללימוד מקצוע העיבוד השבבי.

על בסיס הצרכים של הלומדים וקהילת הכפר, מצאה הנהלת בית-הספר לנכון, שבכיתת המשטרה בה התלמידים מגיעים מרקע משפחתי-חברתי סבוך, יהא זה נכון, לדון בבעיות חברתיות, המהוות חלק מחיי היומיום שלהם, מעולמם הפנימי ומהרקע האישי-משפחתי שלהם, וזאת באמצעות שילובם בתוכנית

הלימודים בקרימינולוגיה ובמדעי המשטרה. הנחת היסוד של התוכנית היא, שהרחבת הידע בתחומים אלו, תורמת הן להתפתחותם כאזרחים שומרי חוק והן לפיתוח קשרי גומלין חיוביים בינם לבין מערכת אכיפת החוק. במהלך לימודיהם נחשפים התלמידים לתחומי ידע חדשים ומוצעות להם דרכים קונסטרוקטיביות לנתב אליהן את כוחם ואת האנרגיות שלהם.

הקמה והפעלה של פנימיות ללימודי משטרה המדגישות למידה והכרות פעלתנית של אזרחים בצמיחה עם מערכות שלטון החוק, יוצרת הזדמנות בעלת ערך מיוחד לאוכלוסיית מתחנכים הבאה משכבות סוציו-אקונומיות חלשות והמצויות עקב כך בסיכון רב יותר בכל הנוגע לחשיפה שלילית כלפי גורמי שלטון החוק בקהילה ובחברה. הפעילות החינוכית תגרום להם להיות בעלי מודעות אזרחית גבוהה, מעורבים במוסד החינוכי ומחוצה לו ולכיבוד ערכי שלטון החוק.

בנוסף, מחייב מדע הקרימינולוגיה רכישת ידע, הקנייה ופיתוח של מודעות חברתית ופיתוח מחויבות לערכים הומניסטיים ולהתנהגויות נורמטיביות. בהתאם לכך, ברצוננו שהתלמידים ירכשו עובדות, מושגים, עקרונות, תופעות ותהליכים הקשורים בהבנת נושא הפשיעה והעבריינות ובהמשך לכך, הבנת יסודות ותכנים הקשורים בתחום המשטרה ותורת הענישה; יפתחו רגישות ואכפתיות לחברה בכלל ולקהילתם בפרט; יגבשו עמדה חיובית כלפי מערכת אכיפת החוק והתמודדות עם פשיעה; ויגלו עניין בשמירת חוק ובאזרחות טובה. בהקשר זה ראוי להדגיש, כי עבור אוכלוסיית העולים מחבר העמים, המהווה את הגרעין המרכזי של תלמידי פנימיית המשטרה, נתפסים המדים (לבוש המחייב את תלמידי הפנימייה בטקסים רשמיים ובעת יציאתם הביתה) כמקנים סטטוס גבוה וכוח, ולכן מהווים הלימודים במסגרת זו מוקד משיכה בעצם הענקת תחושת ביטחון, שייכות והערכה. כמו כן, מאפשרת מסגרת הפנימייה המשטרתית על כל סממניה, יצירת שינוי בדפוסי העבודה והחשיבה ותרומה לשינוי בתפיסה העצמית של התלמיד. כמובן שכל הנ"ל יאפשרו סוציאליזציה טובה יותר של אוכלוסייה זו.

חשוב להדגיש, כי תהליכי ההוראה-למידה של התוכנית המוצעת מותאמים לאוכלוסיית תלמידים חלשה, המתאפיינת בחסכים רגשיים, משפחתיים, חברתיים ולימודיים (כפי שפורטו לעיל) וזאת עפ"י העקרונות הבאים: נושאי הלימוד מחולקים למנות קטנות ולתרגולים; לרשות התלמידים עומד מערך סיוע במרכז הלמידה בשעות הצהריים (בנוסף לקיים במסגרת יום הלימודים הפורמאלי), שם הם מקבלים לאלתר סיוע אישי בעזרת תגבורים; דרכי ההוראה-למידה בתוכנית הלימודים הינן מגוונות וכוללות ניתוח אירועים, משחקי תפקיד ועוד. בכך תהפוך התוכנית לרלוונטית יותר לחיי התלמידים מחד ותאפשר לפתח מיומנויות חשיבה גבוהות מאידך.

בנוסף, מציעה התוכנית שילוב של האפיק הלימודי והחינוכי עם אפיק שרות צבאי (שרות במג"ב או שח"מ) וקליטה מקצועית (אפשרית) בזרועות בטחון הפנים בעתיד. אלה, יצרו רצף חינוך-שירות-קריירה בעל ייחוד וערך מוסף ייחודי לרשות בני הנוער שישתלבו בתוכנית הלימודים המוצעת.

ב. תחום הדעת וארגון

היסוד המארגן של התוכנית נע על ציר זמן התפתחותי (בתחום הדעת עצמו) והוא מותאם הן לשלבי הגיל השונים של התלמידים מבחינת הרמה הקוגניטיבית והבשלות הרגשית הנדרשת לצורך למידה, הבנה והפנמה, והן לרצף הלימוד בין נושאי הלימוד בכלל וההתפתחות התיאורטית בתוך כל נושא לימוד בפרט. הלימוד בנוי נדבך על גבי נדבך שכן, קשה להבין נדבך מסוים ללא הנדבכים שקדמו לו. לפיכך, הלימוד יחל במושגים בסיסיים בקרימינולוגיה, דרך תיאוריות שונות בקרימינולוגיה וסוגיות נבחרות בפשיעה, ועד למערכת אכיפת החוק: משטרה, בתי-סוהר – תחום שיתבטא בלימוד הנושאים של מדעי המשטרה ופנולוגיה.

ליתר פירוט, מבחינת סדר ההוראה, בכיתה י' ילמדו תחילה דברי מבוא ומושגים בסיסיים בקרימינולוגיה, המציגים את ההגדרות השונות לסטייה, את יסודות הקרימינולוגיה כמקצוע מדעי, את מקורות המידע על הפשיעה, שיטות מדידתה וכן סוגי עבירות ושכיחותן, וזאת על-מנת להכניס את התלמידים בשלב מוקדם יחסית לקונטקסט זה, שהוא עולם התוכן של פשיעה ועבריינות. בהמשך, ישולבו לימודי תיאוריות בקרימינולוגיה להסבר עבריינות. סדר הוראת התיאוריות יתבסס על ציר זמן התפתחותי, שכן בתחילת המאה העשרים ראו קרימינולוגים בתורשה ובסביבה את הגורמים העיקריים לעבריינות. בתפיסה זו חל שינוי משמעותי בעשור השני והשלישי של המאה העשרים, במיוחד בהשפעת הפוזיטיביזם והפסיכואנליזה. נוצרה תפיסה חדשה, על-פיה התנהגות עבריינית הינה סימפטום של הפרעות תוך-נפשיות. מאוחר יותר החלו תיאורטיקנים להדגיש גורמים חברתיים-תרבותיים להסבר התנהגות עבריינית. לפיכך, יילמדו תחילה התיאוריות המתרכזות בתהליכים תוך-אישיים, ועוסקות בגורמים ביולוגיים ופסיכולוגיים לעבריינות: האסכולה הקלאסית; האסכולה הפוזיטיבית; טיפוסי גוף ועבריינות/ שלדון; תורשה ועבריינות; התיאוריה הפסיכואנליטית/ פרויד. בהמשך, תילמדנה תיאוריות המתרכזות בהסברים בין-אישיים, ועוסקות בגורמים חברתיים ותרבותיים לעבריינות: המשפחה ותהליך הסוציאליזציה כגורמי עבריינות; "אסכולת שיקאגו"; תיאורית "החלונות השבורים"; אנומיה חברתית/ דירקהיים; אנומיה אישית/ מרטון; התחברות דיפרנציאלית/ סאתרלנד; תת-תרבות עבריינית/ אלברט כהן; מעמד הפנאי, שעמום ועבריינות/ דאונס ורוט; תיוג ועבריינות.

חשוב להדגיש, שלפני כל תיאוריה או קבוצת תיאוריות, יובהר לתלמידים על-ידי מבוא קצר, איך התיאוריה ממשיכה (או לא ממשיכה) את קודמתה ומה התיאוריה מחדשת, זאת על מנת להבין את ההשתלשלות התיאורטית לפני שנכנסים לפירוט התיאוריה. כאשר, כפי שכבר הוסבר לעיל, הדבר יעשה בהתאמה ליסוד המארגן של התיאוריות - ציר זמן התפתחותי: מתיאוריות העוסקות בגורמים תורשתיים, ביולוגיים וסביבתיים, דרך תיאוריות העוסקות בגורמים פסיכולוגיים ובהפרעות תוך-נפשיות, ועד לתיאוריות העוסקות בגורמים חברתיים-תרבותיים להסבר עבריינות. כאמור, כל זאת תוך הצגת הקשרה של כל אחת מהתיאוריות/גישות ומיקומה ביחס לתחום הדעת, כמקובל בכל תהליך הוראה.

היות ותוכנית הלימודים היא חלק ממסלול הפנימייה ללימודי משטרה, ניתן לתחום המשטרה ביטוי רחב בתוכנית. על כן, לקראת סוף שנת הלימודים - בכיתה י"א, לאחר שהתלמידים כבר רכשו מושגים, עקרונות ותיאוריות בקרימינולוגיה וניתחו תופעות פשיעה ספציפיות, נערכת היכרות ראשונית עם מערכת אכיפת החוק. בפתיחת נושא המשטרה חייב להיות הסבר למושגים בסיסיים, כמו: משטרה, שיטור, הגנה על האדם וכו'.

לאחר מכן יש התייחסות למשטרה בעולם העתיק. בנוסף, יוצג בפני התלמידים מודל המשטר האנגלי, משום שמשטר זה, כמו משטרות רבות בעולם המערבי המודרני וכן משטרת ישראל, בנויים על יסודות שגובשו והתפתחו באנגליה לרבות החוק לפיו פועלת המשטרה בימינו: פקודת המשטרה (נוסח חדש)

תשל"א 1971. נרחיב על השלטון הבריטי בארץ ישראל אשר הניח את היסודות למשטרה בימינו. בהמשך תורחב סקירה היסטורית המתייחסת למשטרת ישראל בראי הדורות.

בכיתה י"ב נמשיך להרחיב בנושא המשטרה. לאחר שהתלמידים רכשו ידע המתייחס להתפתחות המשטרה, נוכל להציג בפניהם את נושא יעדי משטרת ישראל הכולל בתוכו את הבסיס החוקי למשטרת ישראל. לאור היעדים, יוכלו התלמידים להבין את תפקידי המשטרה והסיבה להגדרת תפקידים אלו. בתוך נושא זה יילמדו התפקידים העיקריים: שמירה על שלום הציבור, לחימה בפשיעה, מניעת עבירות, אכיפת החוק והסדר החברתי. בהמשך, מכיוון שהמשטרה הינה גוף ביורוקרטי אליו מופנים סטריאוטיפים רבים, מצאנו לנכון להציג פן נוסף שאינו מובלט בד"כ בלימודי המשטרה והוא נושא הפיקוח על המשטרה. באמצעות הוראת נושא זה, יבין התלמיד שהשוטר פועל במסגרת תפקידו ויש עליו פיקוח.

המשטרה שאנו מצפים להשיג הינה השינוי בתלמיד-גיבוש עמדה חיובית כלפי המשטרה והשוטר. על מנת להעצים נושא זה, יילמד בהמשך נושא האתיקה המשטרית הכוללת בתוכה את זכויות האדם ואת תפקידי המדינה בהבטחת זכויות האדם, על מנת שהתלמיד יבין מתי קיימת ההתנגשות ביניהם. לאור רגישות הנושא בחרנו שלא להרחיב באופן בולט את ההיבט המתייחס לשחיתות במשטרה.

לקראת סוף שנה"ל, לימוד נושא המשטרה יורחב באמצעות התייחסות ליחידות מיוחדות במשטרת ישראל (משמר אזרחי, משמר הגבול ופן נוסף של המשטרה אשר התפתח בעשור האחרון- השיטור הקהילתי. נושא זה משולב במטרותיה של התוכנית המתייחסות ליצירת מעורבות קהילתית וחברתית). לימוד נושא זה נעשה בשלבים, החל בהגדרת המושג והמשך בהצגת הרקע וההבדל בין שיטור קהילתי למסורתי. לאחר מכן, יוצגו עקרונות הפעולה של מרכזי השיטור. הבנתם תאפשר ראייה ברורה והבנה של הרציונל בבניית המודלים השונים של שיטור קהילתי. לאחר שהתלמיד יכיר את כל אלו, הוא יוכל לראות את השיטור הקהילתי כפי שהוא מיושם בארץ וייתן את הדעת לעתידו.

נושא הפנולוגיה יאורגן על פי השינוי שחל במטרות הענישה על ציר של זמן: תחילה ילמדו מטרות הענישה שהיו מקובלות בעבר- פיוס וטיהור; כפרה; השבה ופיצוי. ובהמשך, ילמדו מטרות הענישה בימינו- הרתעה; תיקון, טיפול ושיקום; מניעה, הגבלה והרחקה; נקם ותגמול. בכל אחת ממטרות הענישה בימינו, יושם דגש האם מטרה זו של עונש המאסר מתקיימת, או שאינה מתקיימת בבית-הסוהר ומהן הסיבות לכך. בהתאמה לשינויים שחלו במטרות הענישה ילמדו גם הגורמים להיווצרותן, המעידים למעשה, על השינויים שחלו בתפיסות ובעמדות במגמות הענישה. בהקשר זה, מן הראוי להדגיש, כי בזמן לימוד הנושא תיערך התאמה בין מגמות הענישה בעבר ובימינו לבין תיאוריות בקרימינולוגיה, שנלמדו קודם. ליתר פירוט, לתלמידים יודגש, כי העידן המודרני בענישה חל כתוצאה מהשינוי בהתייחסות כלפי העברייני. כתוצאה משינוי זה התרחשה גם רפורמה פרורסיבית בבתי-הסוהר. רפורמה זו התבטאה בין היתר גם בשינוי ביחס לגורמי הפשיעה מצד אחד, ולראיית בית-הסוהר כמוסד ריפוי ומאחר יותר כבעל בסיס של צדק מצד שני. בהקשר זה, חשוב לציין עוד, כי התיאוריות הקרימינולוגיות ישולבו עם נושא יישומה של מערכת אכיפת החוק, תוך בחינת היבטים שונים של התיאוריות וביטויין במציאות.

מן האמור לעיל, נובע ההיגיון הפנימי של סדר ההוראה שהוצג לעיל. כלומר, תכני הלימוד בקרימינולוגיה הינם תכנים המספקים ידע תיאורטי, בעוד מדעי המשטרה ופנולוגיה מציגים את יישום התיאוריות בפועל. "לימודי השטח", הקשורים למפגש עם נושאים אלה- במיוחד מפגש עם קציני משטרה, הרצאות הניתנות על-ידי בעלי תפקידים שונים בתחנת משטרה, סיורים בתחנת משטרה ובמרחב, יהוו לא רק חוויה משמעותית לתלמידי בית-הספר, אלא גם יאפשרו הבנה והפנמה טובות יותר באשר לגורמי הפשיעה ודרכי הטיפול האפשריות של הרשויות בעבריינים. תכני הלימוד במסגרת זו והראייה ההוליסטית של התוכנית יובילו את התלמיד ליכולת להתמודד עם כתיבת עבודות ומבחנים ומעבר בחינת הבגרות בכיתה י"ב.

ג. צורכי החברה

בשונה מבית-ספר עירוני, כפר הנוער אינו משתייך לעיר מסוימת. האוכלוסייה המגיעה אליו היא של תלמידים שנפלטו ממסגרות חינוך שונות ואשר מרביתם מגיעים משכבות סוציו-אקונומיות חלשות. בשל ההכרה בנחיצותה החינוכית-חברתית של התוכנית המוצעת, חברו לפיתוחה וליישומה מספר גורמים: משרד החינוך והתרבות- המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער, מנהלת גף ניסויים; המשרד לביטחון פנים- משטרת ישראל; משרד הקליטה; משרד הרווחה; ג'וינט ישראל- אשלים; כפר הנוער ב"כנות" וקריית החינוך "מעלות". גורמים אלה יסייעו במתן התנסות חווייתית והעשרה של התלמידים במישור הלימודי, הלאומי, הביטחוני, החינוכי והערכי. יש להדגיש כי מעורבות הגורמים השונים הנ"ל הינה בסיוע בכל הדרוש להפעלת התוכנית (ימי שיא, מדים, תגבורים, הצבת קצין משטרה המלווה את התלמידים ועוד) ומעקב אחר המודל המוצע (פנימייה ללימודי משטרה המשלבת לימודים פורמאליים עם מסלול חינוכי-פעלתני בפנימייה).

ד. צורכי המורה ובית-הספר

המורה שילמד במגמה יהיה מורה בעל תואר ראשון (לפחות) בקרימינולוגיה וכן בעל תעודת הוראה. תפקידו יהיה בהעברת תכני הלימוד הפורמאליים בנושאי קרימינולוגיה, מדעי המשטרה ופנולוגיה. זאת תוך זיקה להלך הרוח המייחד את כפר הנוער בכלל ואת הפנימייה בפרט. בהקשר זה, מן הראוי להרחיב את היריעה באשר לאופיו של בית הספר בכלל ושל צוות ההוראה המלמד בו בפרט. סגל בית הספר רואה עצמו כאחראי לפיתוח וליישום אקלים לימודי-חברתי שיאפשר לתלמידים להיות אנשים ואזרחים טובים וכן ללמוד במסלולים לימודיים גמישים שיהלמו את צורכיהם בהכנתם לקראת זכאות לתעודת בגרות ולתעודת בוגר בית הספר. מטרות רבות בתוכנית הלימודים המוצעת נמצאות בהלימה לתפיסת דמות הבוגר הרצוי של בית הספר כגון: אזרח המודע לזכויותיו וחובותיו, חושב ביקורתי, מתעניין בתחומי דעת וחיים מגוונים, סובלני, בעל מודעות להתפתחות טכנולוגית ומיומן בתקשורת מחשבים, מסוגל לאסוף מידע, לעבדו וליישמו. קיים קשר הדוק בין מטרת בית הספר לחנך טוב יותר ולהוציא אזרחים טובים יותר לבין תוכנית הלימודים המוצעת. קשר זה נובע מהעובדה שהמדים והסממנים הטקסיים הקשורים בפנימיית המשטרה אמורים למשוך בני נוער, ובעיקר אוכלוסיית מהגרים אשר בתרבות עולמם נתפס לובש מדים כבעל סטטוס גבוה. הנחת היסוד של בית הספר היא שבחירת התלמידים לבוא למגמה זו בפנימייה מתוך רצון, תקל על השגת מטרה זו. מעבר לכך, לבישת המדים מחייבת בעצם קיומה דרישה מחייבת להתנהגות נאותה הן מצד התלמידים והן ביצירת אוירה מקבילה, תואמת, בכפר כולו. כיתת המשטרה מהווה כיתת הדגל של כפר הנוער ועל התהליך המתרחש בה מושם דגש רב. דבר זה מתבטא בישיבות הנערכות אחת לשבוע של הצוות הפדגוגי- מורי המגמה וקצין המשטרה, שעובדים בשיתוף פעולה מלא במהלך כל השנה. בנוסף לישיבות אלה מתקיימות על בסיס קבוע גם ישיבות בית-ספריות עם כל צוות בית-הספר והפנימייה לגבי כל הכיתות. בישיבות אלה דנים בבעיות לימודיות ודרכי פתרון ברמת הפרט והכיתה, התאמת תלמידים למסלול ולמסגרת מבחינה לימודית והתנהגותית וקבלת החלטות בהתאם.

4. מטרות העל של התוכנית

1. לימוד, הכרה והפנמה של סוגיות הקשורות בשלטון החוק במדינה דמוקרטית.
2. פיתוח היכולת להתמודד עם סוגיות שונות הקשורות בשלטון החוק.
3. פיתוח עמדות חיוביות כלפי שלטון החוק והמשטרה.
4. יצירת מעורבות קהילתית וחברתית פעילה של התלמידים, הן בתוך המוסד החינוכי והן מחוצה לו (מטרה זו תושג בעיקר באמצעות הלימודים והפעילויות במסגרת הפנימייה אשר פורטו בנספח א').
5. מתן הזדמנות שווה לאוכלוסייה הטרוגנית לרכוש השכלה פורמאלית ובגרות לצד אפיק קרייריסטי אפשרי במשטרה (בכפוף לתנאי הגיוס הנדרשים).

5. המטרות האופרטיביות של התוכנית

מטרות בתחום הקוגניטיבי

1. התלמיד ירכוש עובדות, מושגים, עקרונות, תופעות ותהליכים הקשורים בתופעה העבריינית-ברמת הפרט וברמת תופעות פשיעה חברתיות.
2. התלמיד ינתח אירועי פשיעה ברמה התיאורטית, תוך התייחסות לתיאוריות קרימינולוגיות שונות.
3. התלמיד יישם את הידע התיאורטי אותו רכש על מקרי פשיעה בחברה הישראלית.
4. התלמיד יזהה מאפיינים של אוכלוסיות שונות בהן הוא אינו נתקל בדרך קבע, או שאינו מכיר באופן אישי, ואת הקשר שלהן לעבריינות.
5. התלמיד ינתח תופעות פשיעה בקרב אוכלוסיות מוגדרות (מהגרים, נוער, בני-טובים וכדומה).
6. התלמיד יכיר את התפתחות השיטור מהתקופה הקדומה ועד מודלים שונים של משטרות בתקופתנו.
7. התלמיד יסביר את התפתחות השיטור בישראל על תקופותיה.
8. התלמיד יסביר את מבנה משטרת ישראל ואת תפקידיה.
9. התלמיד יסביר את מערכת אכיפת החוק בישראל.
10. התלמיד יבין כי החוק נועד בכדי ליצור איכות חיים טובה יותר בקהילה ובמדינה למענו ובשבילו.
11. התלמיד ינתח מתוך ראייה ביקורתית אירועי פשיעה.
12. התלמיד ינתח מתוך ראייה ביקורתית את מערכת אכיפת החוק בישראל.
13. התלמיד ימנה את מטרות הענישה ואת סוגיה.
14. התלמיד יסביר את התפתחות מערכת הענישה בעולם.
15. התלמיד יסביר את מהות בתי-הכלא.
16. התלמיד יציע דרכים חלופיות לשיטת המאסר הנהוגה בישראל, להענשת עבריינים.
17. התלמיד יכיר את התפתחות אסטרטגיית השיטור הקהילתי ודרכי יישומה במדינת ישראל.

מטרות בתחום הרגשי-ערכי

1. התלמיד יפתח עמדה חיובית כלפי הקהילה בה הוא חי .
2. התלמיד יפתח עמדה חיובית כלפי אוכלוסיות שונות ואוכלוסיות חלשות החיות עימו בקהילה .
3. התלמיד יפתח עמדה חיובית לתפקידי השוטר.
4. התלמיד יבקר את שלטון החוק במדינת ישראל.
5. התלמיד יפתח מחויבות אישית וקולקטיבית לשמירת החוק.
6. התלמיד יפתח מערכת ערכים מאורגנת כלפי המשטרה כפועלת למען רווחת הקהילה ולשיפור איכות החיים של כל אדם באופן אישי.
7. התלמיד יפתח סבלנות וסובלנות כלפי אנשים השונים ממנו בתחומים שונים.

מטרות בתחום המיומנויות

1. התלמיד יבין גרפים, סיטואציות, טבלאות וכדומה.
2. התלמיד ינתח מאמרים, סרטים ותוכניות בנושאי הלימוד.
3. התלמיד יבקר את עבודת השוטר, לאור תצפיות משתתפות ומנחות, שבהן ייטול חלק פעיל.

6. המגמה ושילוב מספר יחידות הלימוד

תוכנית הלימודים בקרימינולוגיה ובמדעי המשטרה תשולב במערך 5 יח"ל של מדעי החברה בצירוף למגמת סוציולוגיה.

הסיבה העיקרית לבחירת מקצוע הסוציולוגיה נובעת מהעובדה שתוכנית הלימודים בסוציולוגיה מורכבת מארבעה נושאים עיקריים שנוגעים לעולם חברתי ולסביבה של האדם, ואלו נקשרים באופן הולם לתכני הלימוד בקרימינולוגיה, שהרי הבנת הפשיעה ומאפייניה הם חלק מהעולם החברתי של האדם. תוכנית הלימודים בסוציולוגיה היא ארצית ונקבעת על ידי גורמים במשרד החינוך. התוכנית נותנת דגש רב לנושאים הבאים:

תרבות- במסגרת נושא זה קיימת התייחסות למושגים ערך, נורמה, סמל, יחסי גומלין חברתיים, הגדרת מצב, סטריאוטיפ, סטייה, תרבות גלויה וסמויה, תת תרבות והתנגשות בין תרבויות. אוכלוסיית פנימיית הנוער ב"כנות" מגוונת ועל כן התלמידים באים במגע עם מגוון זהויות ותרבויות לאומיות, עדתיות ותרבותיות. מחד- קיים צורך לתת את הדעת להיבט זה, לשמר את מקורות התרבות של כל קבוצה בנפרד, ומאידך, לשאוף לחיזוק המרכיבים המשותפים. נראה לנו כי נושא זה יסייע לתלמידים להבין טוב יותר התנהגויות שונות, כמו עבריינות, ויפתח סובלנות וסבלנות כלפי קבוצות שונות באוכלוסיה.

קבוצה- נושא זה מכיל התייחסות לנושאים הקשורים לסיבות להשתייכות לקבוצה, מטרות הקבוצה, לחץ קבוצתי, צרכים אקספרסיביים, צרכים אינסטרומנטליים, קבוצות השתייכות והתייחסות ועוד. הבנת תחזק את הבסיס החברתי של הקבוצה בפנימייה ותאפשר הפעלת שיקולי דעת והתמודדות עם לחץ קבוצתי ודעות קדומות. הציפיות מקבוצה זו הינן רבות בכל הקשור ליצירת אווירה חיובית (השפעת ההילה) בכפר הנוער. באמצעות לימוד הנושא ניתן לגבש את הקבוצה ולחזקה ובכך לממש את הציפיות. בנוסף, הסברים רבים לעבריינות (כגון: תת תרבות עבריינית) נשענים על ההיבט החברתי-סוציולוגי והשפעת הקבוצה. הבנת נושאים אלו תהא יעילה יותר עם הבסיס הניתן בתחום הסוציולוגיה.

חיברות- במסגרת נושא זה קיימת התייחסות למושגים: זהות, תפקיד, סטטוס, אינטראקציה, עצמי, אני, האחר, סוכני חיברות, חיברות לתפקיד, חיברות לתפקידי מין ועוד. למידתם של מושגים אלה תסייע לתלמידים להבין כי זהות אינה דבר מולד, אלא היא נרכשת תוך פעילות והכרה חברתית, וכי זהותם מורכבת מתת-זהויות הקשורות למגוון התפקידים שלהם ולכן היא גם משתנה במהלך החיים. בהמשך לכך, יושם דגש גם על תהליך החיברות לנוער ותינתן תשומת לב מיוחדת לשאלה מדוע קיים בחברה המודרנית תהליך התבגרות ממושך? הדגשת חשיבות החיברות כתהליך חברתי תסייע לתלמידים להבין, כי השונות הרבה של זהויות בחברה נובעת מהגיוון הסביבתי שבתוכו אנשים גדלים.

בתכנית המוצעת משולבים מרכיבים העשויים לסייע במניעת עבריינות בקרב אוכלוסיית מהגרים בכלל, ובני נוער עולים בפרט, וזאת בעיקר באמצעות חיזוק תחושת הזהות וההשתייכות חברתית ומניעת אנומיה חברתית ואישית שעלולה להוביל את הנוער העולה לעבריינות ולפשיעה. יש בתכנית המוצעת כדי לתרום לתהליך החברות 'התקין' של הנוער, ולצמצם השפעות שליליות אפשריות הקשורות למשפחות ולרקע החברתי-כלכלי שלהם, וזאת דווקא בשל המקום המיוחד שממלאת מסגרת הפנימייה עבור הנוער, והעובדה שחלק ניכר מזמנו הוא מבלה במחיצתה. תכני הפעילויות מסייעים אף הם לחיזוק תחושת ההשתייכות החברתית, ולצמצום הניכור ותחושת הזרות המלווה תלמידים עולים במוסדות חינוך אחרים.

באמצעות דגשים אלה יושגו המטרות הרגשיות-ערכיות הבאות: התלמידים יוכלו לגלות עמדה חיובית כלפי הקהילה בה הם חיים, לגבש עמדה חיובית כלפי אוכלוסיות שונות ואוכלוסיות חלשות החיות עימם בקהילה, ולפתח סבלנות וסובלנות כלפי אנשים השונים מהם בתחומים שונים.

משפחה - במסגרת נושא זה קיימת התייחסות למושגים: משפחה, נישואין, סוגי משפחות, משפחה גרעינית, משפחה מורחבת, מונוגמיה, פוליגמיה, משפחה מורכבת, זכויות נשים, זכויות ילדים ועוד. התלמידים ייוודעו למושג המשפחה כמוסד חברתי המחבר פרטים לקבוצות ועונה על צרכים אנושיים בסיסיים. יוסבר תפקידה של המשפחה כסוכן חיברות ראשוני ומרכזי בחברה.

בקרימינולוגיה, יילמד הנושא של המשפחה ותהליך הסוציאליזציה כגורמי עבריינות פוטנציאליים. יודגש התפקיד המרכזי שממלאת המשפחה בסוציאליזציה של הילד. חלקה ניכר ביותר, ולעתים מכריע, בעיצוב אישיותו של האדם. תקופת ההתבגרות היא ללא ספק תקופת משבר בהתפתחות, העלולה לגרור אחריה סיבוכים אשר יהיו קשורים לפשיעה, לאלימות ולסטייה. אם הסוציאליזציה בתוך המשפחה בתקופה קריטית זאת של ההתפתחות תהיה לקויה, לא ייווצרו הגדרות נורמטיביות ברורות נגד תהליכי סטייה ופשיעה.

תלמידי כנות מגיעים ממגוון רחב של סוגי משפחות, רובן משפחות עם בעיות שונות (הורים פרודים, גרושים, מוגבלים, חולים, הורה שנפטר, מצוקה כלכלית), ועל כן הם מתמודדים עם תכנים, עמדות וסטריאוטיפים מורכבים בהקשר לתא המשפחתי. באמצעות לימוד הנושאים הקשורים למוסד המשפחה, ישכילו התלמידים להבין שהמשפחה היא תופעה חברתית אוניברסאלית המוכרת בצורות שונות בכל החברות ובכל התקופות, יכירו סוגים של משפחות בישראל ובעולם, ינתחו את השפעת השינויים בחברה על המשפחה, יפתחו סובלנות כלפי צורות שונות של משפחה, יהיו מודעים למגמות השוויון בחברה, ויבחנו את עמדותיהם לגבי מעמדן של האישה והילד במשפחה והחברה. על-ידי כך יושגו המטרות הבאות של התוכנית המוצעת בתחום הרגשי-ערכי: התלמידים יגלו עמדה חיובית כלפי הקהילה בה הם חיים ויפתחו סבלנות וסובלנות כלפי אנשים השונים מהם בתחומים שונים. בתחום הקוגניטיבי יושגו המטרות הבאות: התלמידים יבינו את המאפיינים של אוכלוסיות שונות, בהן הם אינם נתקלים בדרך קבע או שאינם מכירים באופן אישי, יבחינו בין אוכלוסיות שונות המרכיבות את החברה הישראלית ויכירו את המאפיינים השונים של כל אוכלוסייה.

סה"כ ילמדו 180 שעות קרימינולוגיה בפריסה לשנתיים. בנוסף לכך, יקבלו התלמידים תגבורים שיתקיימו במרכז הלמידה בשעות הצהריים. איתור התלמידים הזקוקים לתגבור יעשה בידי המורים המלמדים, תוך מעקב צמוד אחר התקדמותם.

יחידת הלימוד החמישית- תהיה גם היא במסגרת מדעי החברה. יחידה זו מהווה עבודת חקר אישית בתחום מדי החברה, המנתחת תופעה חברתית המעניינת את התלמיד.

7. פירוט התכנים ופריסת תוכנית הלימודים

ש"ש	המרצה	דרכי הוראה	מושגים	תת- נושא	נושא	
1	מורת המגמה	הוראה	סטייה, ערך, נורמה, סטייה חברתית, סטייה ערכית, סטייה התנהגותית, יחסיות הסטייה.	מהי סטייה?	מבוא לקרימינולוגיה	1
1	מורת המגמה	הוראה	מדע בינתחומי. סוציולוגיה, פסיכולוגיה.	קרימינולוגיה כמדע		
2	מורת המגמה	הוראה	חוק העונשין, העבירה הפלילית והאחריות לה, היסוד העובדתי, עוון, חטא, פשע.	חוק העונשין- הוראות יסוד	הגדרות יסוד לעבירה	2
4	מורת המגמה	הוראה	קטינות, היעדר שליטה, אי שפיות, שכרות, הגנה עצמית, צורך, כורח, צידוק, אי ידיעת הדין, סבירות.	סייגים לאחריות הפלילית		
1	מורת המגמה	הוראה	מחיקה, רישום פלילי, התיישנות.	הרישום הפלילי		
1	מורת המגמה	הוראה	מידת עבריות, מקורות מידע, סטטיסטיקה פלילית רשמית, סקרי דיווח עצמי.	מקורות מידע על הפשיעה	פשיעה- היקפה ואופייה	3
5	מורת המגמה	הוראה	סוגי עבירות (סמים, רצח, הריגה, מין, גניבה, שוד, צווארון לבן), שכיחות עבירות.	סוגי עבירות ושכיחותן		
1	מורת המגמה	צפייה בסרט		צפייה בסרט תחקיר בנושא עבירות המתה		
1	מורת המגמה	הוראה	בקריה- "עבירות ועונשים". בנתהאם- מאזן ההנאה והסבל.	האסכולה הקלאסית	אסכולות בקרימינולוגיה	4
2	מורת המגמה	הוראה	לומברוזו- דטרמניזם גופני, אטביזם, עברין מלידה, עברין חולה הנפש, אימבציליות מוסרית, עברין בכורח המקרה, קרימינולואיד, עברין אידיאלי, עברין מועד.	האסכולה הפוזיטיבית		
2	מורת המגמה	הוראה	שלדון- טיפוס גוף, מזומורפי, אנדומורפי, אקטומורפי.	טיפוסי גוף ועבריות	ליקויים ביולוגיים ועבריות	5
2	מורת המגמה	הוראה	תורשה ועבריות, מחקרי אימוץ, מחקרי תאומים.	תורשה ועבריות		
5	מורת המגמה	הוראה	משפחה תקינה, משפחה עבריינית, משפחה הרוסה, חסך אב, חסך אם.	המשפחה ותהליך הסוציאליזציה כגורמי עבריות	ליקויים בתא המשפחתי ועבריות	6
1	מורת המגמה	צפייה בסרט, ניתוח מקרה		צפייה בסרט- מקרה עבריות של בני נוער		
2	מורת המגמה	הוראה	הירשי, פיקוח ובקרה כבולמי פשיעה, מעורבות בקהילה, קשרים, מחויבות, אמונות.	תיאורית הפיקוח החברתי		
5	מורת המגמה	הוראה	מודע, סמוך למודע, לא מודע, סתמי, אני, אני עליון, אינסטינקט החיים ואינסטינקט המוות, מנגנוני הגנה של האגו, תסביך אדיפוס/אלקטרה, חסר חלקי ב"אני העליון", חרדות, עיקרון שיווי המשקל.	התיאוריה הפסיכואנליטית של פרויד	תיאוריות פסיכולוגיות ועבריות	7
1	מורת המגמה	צפייה בסרט, ניתוח מקרה	הפרעת אישיות, מנגנוני הגנה	צפייה בסרט- האישה בעלת 30 הזהויות.		

	נושא	תת- נושא	מושגים	דרכי הוראה	המרצה	ש"ש
		הסבר לעבריינות עפ"י התיאוריה הפסיכואנליטית	פולחן המידיות, חוסר דמיון, פיתוח דחפים בצורה סמלית, פסיכופט, אישיות אנטי-סוציאלית.	הוראה	מורת המגמה	1
8	תיאוריות אקולוגיות	הגירה ופשעה	התנגשות תרבויות, הלם תרבות, חסימת הזדמנויות, משבר המשפחה, התרופפות הסמכות.	הוראה	מורת המגמה	1
		מצב כלכלי ועבריינות (החלונות השבורים)	חוסר ארגון קהילתי, עוני ועבריינות, אבטלה ופשע, "חלונות שבורים".	הוראה	מורת המגמה	3
9	תיאוריות של מצב חברתי	אנומיה חברתית/ דירקתיים	תהליכים אנומיים, נורמות ואנומיה חברתית, גורמים מעודדי אנומיה חברתית.	הוראה	מורת המגמה	2
		אנומיה אישית/ מרטון	אנומיה אישית, מטרות חברתיות והאמצעים להשגתן, קונפורמיות, חדשנות, רטואליזם, מרדנות, נסגנות.	הוראה	מורת המגמה	2
10	תיאוריות של למידה חברתית	התחברות דיפרנציאלית/ סאתרלנד	התחברות דיפרנציאלית, למידה עבריינית, קבוצה אינטימית, יחסי תלות, מגע בין-אישי ישיר, משך, תכיפות, טכניקות, תירוצים, הזדהות דיפרנציאלית.	הוראה	מורת המגמה	2
		צפייה בסרט- מקרה העבריינות של עברין בכיר בארץ.		צפייה בסרט, ניתוח מקרה	מורת המגמה	1
		תיאורית ההזדמנויות השוות/ קלוארד ואוהלן	מערך הזדמנויות בלתי לגיטימיות, תת-תרבות של פשיעה, תת-תרבות של קונפליקט, תת-תרבות נסגנית.	הוראה	מורת המגמה	2
11	גישת התיג		סטייה ראשונית, סטייה משנית, תג, תהליך הטלת התג, נבואה שמגשימה את עצמה, הקושי להשתחרר מהתג, הסכנות שבתיוג.	הוראה	מורת המגמה	3
12	עבריינות נוער	צפייה בסרטון- סקירה של עבריינות בני נוער בחופשים		צפייה בסרט, ניתוח מקרה	מורת המגמה	1
		אלברט כהן- תת תרבות עבריינית	נערי קולג', נערי פינת רחוב, חברי הכנופיה העבריינית, סמלי המעמד הבינוני. קבוצת האלימות, קבוצת הרכוש, קבוצת "הכסף".	הוראה	מורת המגמה	4
		עבריינות בני טובים	מעמד פנאי/דאונס ורוט, תרבות שפע, צמא להרפתקאות, שעמום.	הוראה	מורת המגמה	2
13	עבריינות נוער	חוקי נוער- שפיטה, ענישה וטיפול	קטינים נזקקים, קטינים עבריינים.	הוראה	מורת המגמה	1
		עבודת המשטרה עם נוער עברין	חקירת קטינים, חוקר נוער, זכויות ילדים ונוער, אי תביעה לקטין.	הוראה	מורת המגמה	2
		סוכנויות בקהילה המסייעות למשטרה בטיפול בנוער עברין	שירות מבחן לנוער, קצין מבחן לנוער, תסקיר, קצין מבחן, בית-משפט לנוער, מוסדות תיקון לנוער, מוסד נעול, מוסד פתוח, בית-סוהר לנוער, תיוג עצמי, תיוג חברתי.	הוראה	מורת המגמה	2
		מניעת עבריינות נוער	מניעה, מניעה ראשונית, מניעה שניונית, מניעה שלישונית, נוער שוליים, נוער בסיכון, תיקון בקהילה, לימוד הורות, ספורט למניעת אלימות.	הוראה	מורת המגמה	2
14	מדעי המשטרה	מבוא מהי משטרה	"משטרה", "שיטור", "police", "הגנה על האדם".	הוראה	מורת המגמה	1
15	התפתחות המשטרה	התפתחות השיטור באנגליה	משטרה כארגון שיטור, כפונקציה חברתית, ערבות הדדית, הסכמה הדדית, טיטינג, טיטינגמן, "הזעקות", הנדרד, הנדרדמן, שופט, שופט שלום, קונסטיבל, "צירלי",	הוראה	מורת המגמה	4

	נושא	תת- נושא	מושגים	דרכי הוראה	המרצה	ש"ש
			סיור והשגחה, החוק לשיפור המשטרה במטרופולין וסביבותיה 1829, שיטור מודרני, הפרדת הרשויות, מניעת פשעים.			
		השלטון הבריטי בארץ-ישראל	ה"שומר", "אגודת השוטרים העבריים", ארגון משטרה ארצי, "ההגנה".	הוראה	מורת המגמה	3
		התפתחותה של משטרת ישראל	זינדרמריה, משטרה, חיל משטרה.	הוראה	מורת המגמה	3
16	משטרת ישראל	מבנה וארגון משטרת ישראל.	מחוז, מרחב, תחנה, אגפים. תפקידי התחנה, תפקידי השוט. המשרד לביטחון פנים.	הוראה	מורת המגמה	1
		מבנה תחנת משטרה	התחנה כמרכז שרות בסיסי במשטרה, משרד חקירות, משרד ניהול, משרד אק"מ, משרד סיור, משרד המודיעין ובילוש, מרכז שרות לאזרח, מרכז שיטור קהילתי, הטיפול באזרח.	הוראה	מורת המגמה	1
		יעדי משטרת ישראל	הבסיס החוקי למשטרת ישראל, סעיף 3 לפקודת המשטרה.	הוראה	מורת המגמה	2
17	תפקידי המשטרה	שמירת שלום הציבור	עקרונות הטיפול המשטרי בשמירת שלום הציבור.	הוראה	מורת המגמה	3
		לחיימה בפשיעה	שעון הפשיעה, גילויים, חקירות, מניעה.	הוראה	מורת המגמה	2
		מניעת עבירות	מניעת עבירות, מניעה ראשונית, מניעה משנית, מניעה שלישונית, התקת פשיעה.	הוראה	מורת המגמה	2
		אכיפת חוק וסדר ציבורי	הבסיס החוקי לאכיפת החוק, עקרונות פעולת אכיפת החוק, שיטור קהילתי, שיטור בשיטת "פתרון בעיות".	הוראה	מורת המגמה	2
18	עבודת המשטרה	הפיקוח על המשטרה	מנגנוני פיקוח פנימיים, מנגנוני פיקוח חיצוניים.	הוראה	מורת המגמה	4
		אתיקה משטרתית	זכויות, ליברליזם, הומניזם, זכויות אדם, , התנגשות של זכויות, סוגי זכויות, זכויות אזרחיות, זכויות פוליטיות, זכויות חברתיות, זכויות תרבותיות, זכויות קבוצתיות, הבטחת זכויות אדם, הענקת זכויות, פגיעה בזכויות אדם, שלטון, זכויות אזרח, חופש הביטוי, חופש הדת, הזכות לפרטיות, הזכות לעיסוק, טווח שיקול דעת, חסינות, סמכויות השוט, שחיקת השוטרים תרבות משטרה, שחיתות שוטרים, דו"ח וועדת קנאפ, "אוכלי בשר", "אוכלי עשב", אתיקה משטרתית, הקוד האתי של משטרת ישראל	הוראה	מורת המגמה	3
		שחיתות במשטרה	שחיתות במשטרה, אלימות שוטרים, טיפול בשוטרים.	הוראה	מורת המגמה	2
19	יחידות מיוחדות במשטרת ישראל	משמר אזרחי	אסון מעלות.	הוראה	מורת המגמה	2
		משמר הגבול	מבנה וארגון מג"ב, מפקדות מחוזיות, משמר הישובים, ימ"מ, תפקוד באירועי סדר ציבורי, תפקידי שיטור ופעולות בטחון פנים, מניעת הברחות סמים, מניעת סחורה גנובה, מניעת הברחות אנשים, מג"ב במגזר הכפרי.	הוראה	מורת המגמה	1

	נושא	תת- נושא	מושגים	דרכי הוראה	המרצה	ש"ש
20	שיטור קהילתי	הגדרה של שיטור קהילתי	שיטור קהילתי, "השוטר הטוב", קהילה, שיטור ממוקד שכונה, שיטור ממוקד אכיפת חוק, שיטור לפתרון בעיות.	הוראה	מורת המגמה	1
		התפתחות השיטור הקהילתי	שיטור קהילתי, שיטור ממוקד קהילה.	הוראה	מורת המגמה	1
		שיטור קהילתי בהשוואה לשיטור מסורתי	שיטור מסורתי, שיטור קהילתי.	הוראה	מורת המגמה	1
		עקרונות פעולה של מרכזי שיטור קהילתי	מניעה יזומה של עבריינות, מניעה קהילתית שיתופית, גישה שירותית כוללת, ביזור שירותי המשטרה.	הוראה	מורת המגמה	1
21	פנולוגיה- תורת הענישה	מטת הענישה	הרתעה, נקם, תגמול, עקרון "מידה כנגד מידה", תיקון, טיפול, שיקום, המודל הרפואי, דו"ח מרטינסון 1974, מניעה, הגבלה, הרחקה, נטילת כושר, מודל הצדק, עונשי גוף, עונשי קלון, עונש מוות.	הוראה	מורת המגמה	4
22	המאסר	היבטים היסטוריים	מאסר, בתי-עבודה, פנאופטיקון, בית כפרה, השיטה השקטה, מלחמת השיטות, הקנס, מאסר בעקבות אי תשלום קנס, שיטת הקנס היומי.	הוראה	מורת המגמה	2
		המאסר המודרני ובעיותיו	מכאובי המאסר, תהליך הפריזוניזציה, בתי הסוהר כמוסד טוטאלי, פתרונות לבעיות המאסר.	הוראה	מורת המגמה	2
23	המאסר בישראל	שירות בתי הסוהר	שירות בתי הסוהר, מטרות המאסר, בתי הסוהר בישראל, מקומות כליאה, הצפיפות בבתי הסוהר, בעיות הסמים, אלימות בבית הסוהר, מעצר עד תום ההליכים, מדיניות השב"ס.	הוראה	מורת המגמה	2
		צפייה בסרט- יהלומים- סרט על כלא איילון		צפייה בסרט	מורת המגמה	1
		אסיר פלילי ואסיר ביטחוני	ביטחון המדינה, ארגון טרור, מניע לאומני, אגף בטחוני.	הוראה	מורת המגמה	1
24	ענישה	חלופות למאסר	סירוגי, מאסר סוף שבוע, מאסר תקופתי, עבודות שירות, שירות לתועלת הציבור, קנס, פטור, פרול.	הוראה	מורת המגמה	4
		תיקון בקהילה	תיאורית התיגו ותיקון, תיאורית ההזדמנויות, יעילות התיקון, שיטת המבחן, יעילות המבחן, תיקון בקהילה, הרשות לשיקום האסיר.	הוראה	מורת המגמה	1
		עונש מוות	הזכות לחיים, ענישה.	הוראה	מורת המגמה	2

בנוסף לתוכנית הלימודים הפרונטאלית, תוכנית הלימודים בכנות כוללת סיורים באחריות השוטר - מפקד מסלול המשטרה בכפר הנוער. הסיורים הנערכים על חשבון שעות הלימודים ובשילוב עם מורי המגמה. להלן חלק מסיורי המגמה:

בכיתה י': כנסת, בית משפט.

בכיתה יא': ביהמ"ש העליון, ביקור בתחנת משטרה, יומיים בגדנ"ע משטרה בבית חורון.

בכיתה יב': כפר גמילה "רטורנו", שירות בתי הסוהר.

בנוסף, תלמידי הפנימייה נהנים מפעילויות רבות במסגרת המשטרה הנערכות בשעות אחר הצהריים.